

Ds Jaco Zuurmond

3 mei 2015 – 5e Paaszondag

Hooglied 2,1-7, 1

1Joh. 3,18-24

Joh. 15,1-8

Gemeente van onze Heer, Jezus Christus,

Eigenlijk is het een groot wonder dat het Hooglied in de Bijbel terecht is gekomen. We lezen nu alweer enkele weken uit dit prachtige Bijbelboek. Alle kans om goed te merken hoe onwennig dit eigenlijk toch is. In de traditie van het Christendom is nooit echt veel interesse geweest in het menselijk lichaam. Geloof had en heeft voor de kerk meer met het geestelijke te maken. En als het lichaam, en zeker de lichamelijke liefde in de kerk al aan de orde kwam, dan was dat doorgaans onder een negatief voorteken. Het was al gauw 'niet goed'. Wel, zo'n kerk kan toch niet echt blij geweest zijn met het boek Hooglied? Zo veel onverbloemde erotiek, en dan nog wel in de Bijbel!

De kerk was trouwens de eerste niet die rondom dit weinig verhullende bijbelboek gemengde gevoelens kende. Ruim vóór de christelijke jaartelling hadden de joodse Rabbijnen er ook al zo hun moeite mee. Eigenlijk vonden ze het maar niks, die vrijheid waarmee in het Hooglied de liefde werd bezongen. Pas in 100 ná Christus hebben ze definitief besloten dat het Hooglied tot de bijbel behoorde. Maar... dan moest het wel op een speciale manier gelezen worden... Het Hooglied, zo zeiden de rabbijnen, dat gaat niet over de aardse liefde. Dat gaat over de liefde van God voor Israël. Kijk maar bijvoorbeeld bij de profeet Hosea, die schrijft ook zo over God en Israël. Die beschrijft God als een bruidegom, die dingt naar de hand van Israël, zijn bruid. Maar wat doet Gods ontrouwe partner? Israël doet het met de afgoden, Israël pleegt 'overspel'. En toch laat God, als een echte minnaar Israël dan niet los. Hij probeert het volk toch opnieuw te verleiden. Heel beeldend beschrijft Hosea dat: God en Israël, als bruidegom en bruid. Nou, zo bedachten de rabbijnen, zo is het dus ook in het Hooglied. De erotiek van het Hooglied is niet echt... het is maar beeldspraak. Allegorie zo luidt de technische term daarvoor.

De christelijke uitleggers namen dat beeld, die allegorie, maar wat graag over. Alleen -ging het volgens hun niet over God en Israël - maar over Christus en de kerk. Christus als bruidegom en de kerk als bruid. En in het Hooglied bezongen deze bruid en bruidegom elkaar. Op die manier kon iemand als Bach heel prachtig het Hooglied citeren. Mein Freund is mein - und ich bin sein... in de cantate Wachet auf is één lang citaat uit het Hooglied. En ook de Töchter uit het openingskoor van de Matteus-Passion komen uit het Hooglied - Kommt ihr Töchter helft mir klagen... en het hoeft niet te verbazen dat die Töchter na het sterven van Jezus het Hooglied letterlijk aanheffen: Ach nun ist mein Jesus hin! Wo ist denn dein Freund hingegangen O du Schönste unter den Weibern? Wo hat sich dein Freund hingewandt So wollen wir mit dir ihn suchen. Je ziet in de 18e eeuw trouwens een verschuiving optreden. Meer nog dan de kerk is de smachtende mensenziele bruid die wacht op haar bruidegom.

Soms moesten deze uitleggers wel heel vindingrijk zijn om deze beeld-spraak het hele boek door vol te houden. Wat moet je bijvoorbeeld wanneer de jongen van het Hooglied de borsten van het meisje bezingt. Nou, zeiden de rabbijnen, die twee borsten zijn Mozes en Elia. Twee 'brave borsten' die staan voor de wet en de profeten. Christelijke uitleggers hebben dat wat aangepast, maar ook zij kwamen er goed uit: Die twee borsten, zo zeiden zij, zijn het Oude en het Nieuwe Testament. En zo, op deze wonderbaarlijke wijze, is het Hooglied behouden gebleven. Als beeldspraak dus, als allegorie. Wat bij het scheppingsverhaal echt níet mocht het als beeldtaal lezen, dat móest bij het Hooglied juist wel. Wie het anders las, wie het Hooglied letterlijk las als een lied vol aardse liefde, die was een ketter.

Nu, dat is allemaal veranderd. Intussen begrijpen we toch - dürfen we te begrijpen, en we durven het in de kerk ook een beetje te proberen, soms, dat het in het Hooglied om heel aardse liefde gaat. Het is waarschijnlijk een heerlijk eerlijk boeren bruiloftslied; Het lied gaat over verlangen én over de vervulling daarvan, over passioneel zoeken én vinden. Over gewóne mensenliefde gaat het...

... of... 'gewoon'. Dát is nu net te weinig gezegd. Dat leert nu juist het Hooglied. Juist de zuivere liefde van mensen die in het Hooglied bezongen wordt is niet gewoon, is nooit gewoon.

Is ook nooit vanzelfsprekend. Ook de liefde tussen het meisje en de jongen en het meisje is niet vanzelfsprekend. Zij is een vrouw van de hof, van de gecultiveerde tuin. Hij is een man van het land, en het duurt een tijd voordat ze elkaars taal écht verstaan. Om dat te zien moet je eigenlijk het héle Hooglied in één keer door lezen, maar dan zie je dat zij woorden en beelden van hém overneemt, en hij van haar. Elkaar verstaan, elkaar écht verstaan, echter verbondenheid, dat is nooit gewoon. Dat mensen elkaar verstaan, écht verstaan, dat wij één kunnen zijn, écht één, dat is een wonder. En voor dat wonder moet je ook nog eens kiezen.. aan dat wonder moet je ook nog eens hard werken.

En is dat nu niet juist het mooie ervan dat het Hooglied in de Bijbel staat? Dat je ineens beseft dat liefde tussen mensen nooit gewoon is? Dat het een wonder is dat wij mensen elkaar zo na kunnen staan. Het is niet voor niets een plaats in de Bijbel waard!!! Rabbi Akiba, één van de rabbijnen die zich er in 100 na Christus voor inzette dat het Hooglied in het OT werd opgenomen die zei eens: "al wie het Hooglied in een taveerne kweelt als een gewoon lied, die heeft geen deel aan de toekomstige wereld". En is dat niet enorm wijs? Echte liefde, zo aards als wat, maar écht... echte liefde is nooit gewoon. En laten we overigens die liefde ruim nemen. Niet alleen man en vrouw, of man en man of vrouw en vrouw. Nee ruimer. Ook liefde die gewoon gebeurt tussen mensen. Diepe liefdevolle vriendschap die tussen mensen kan groeien. Verzorging som zo liefdevol en teder volbracht. Er is tussen mensen, in allerlei relaties, zo'n bijzondere intimiteit en intensiteit mogelijk. Mensen kunnen aan elkaar zo'n intense verbondenheid ervaren. Die liefde getuigt van meer. Van de toekomstige wereld - zo zegt rabbi Akiba. Onze gewone liefde voor elkaar mag getuigen van de liefde waarmee God en mens elkaar beminnen. En daarom: wees er zuinig op. Iets mooiers bestaat niet. Een mooier lied dan het lied van de liefde bestaat niet. En zo heet het Hooglied dan ook in het hebreuws: Lied der liederen, het Hoogste Lied.

En grappig genoeg komen we nu ineens toch weer heel dichtbij die beeldspraak waarmee in de geschiedenis van synagoge en kerk het Hooglied vaak gelezen werd. Het is bijna allegorie wat ik nu preek. De liefde tussen mensen lezen als beeld voor de liefde tussen God en mensen...

Zo dom waren ze nu ook weer niet, de mensen die het Hooglied als beeld-spraak lazen. Waarschijnlijk waren hun motieven te preuts, te ver-krampt, waren ze te afwijzend naar het menselijk lichaam... maar het heeft toch ook iets dat ze toch maar dit hartstochtelijke liefdeslied hebben kunnen horen als een beeld voor de liefdesverhou-ding tussen God en mens. Zo intens, zo wezenlijk kan de menselijke liefde zijn, dat haar vlamme, passionele taal gebruikt kan worden om te spreken over de goddelijke liefde. En omgekeerd, zo warm, zo nabij, zo rakend kan de goddelijke liefde ervaren worden, dat zij het best in de taal van een erotisch liefdesge-dicht kan worden verteld.

En zo zijn we dus weer heel dicht bij die oude beeldspraak: Het Hooglied als beeld voor de liefde tussen God en mens. Alleen, we ontdekken dat wij zelf dat beeld mogen zijn. Onze liefde onderling mag een beeld van de liefde tussen God en mensen zijn.

In de joodse synagoge wordt het Hooglied gelezen op de 8e dag van Pasen. Als besluit van het Paasfeest. Op deze liefde is het hele feest uit. Deze liefde is de bedoeling van de ganse schepping. Maar de synagoge zingt ook nog eens uit het Hooglied als inleiding op de Sabbat - elke vrijdag-avond. Natuurlijk zingen ze het Hooglied dan als beeldspraak: De bruid is de Sabbat, en Israël de bruidegom. Kom tot mij, zo zingen bruid en bruidegom, Sabbat en Gemeente elkaar toe. Kom tot mij, zo zingt de Sabbat... met de verleidelijkste woorden die er bestaan. Kom tot mij, zo hoor je als je naar de synagoge gaat. En ineens begrijp je wie je bent, wie je mag zijn. Kom tot mij: je wordt geroepen... er wordt naar je uitgezien... er wordt van jou gehouden - er wil iemand wat met jou. Zoals wij mensen elkaar lief kunnen hebben, zo houdt God van jou... zoals wij mensen wat met elkaar willen, zo wil God wat met jou... zoals wij mensen elkaar mooi kunnen vinden... en elkaar kunnen bezingen, zo vindt God ons mooi, en bezingt Hij ons en wij hem - cantate..., zoals wij mensen met elkaar verbonden kunnen zijn, zo wil God met ons verbonden zijn... als een wijnstok en zijn ranken. Dat beleeft de synagogeganger elke vrijdagavond in de minnezang van het Hooglied. Ineens ontdek je wie je bent... wat je waard bent, wat je leven waard is... want het is een bestaan in eindeloze verbondenheid – met elkaar, met de Eeuwige.

Laat het zo zijn. Door alles heen. Elke dag opnieuw.

Amen